

ДРУШТВЕНЕ И
ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ
У СРБИЈИ

ИЗДАВАЧИ

Српска академија наука и уметности
Институт друштвених наука
Београд, 2022

ЗА ИЗДАВАЧЕ

Академик Владимир С. Костић
др Горан Башић

РЕЦЕНЗЕНТИ

Академик Јасмина Грковић Мејџор
Академик Коста Чавошки

ЕДИЦИЈА

Зборници

УРЕДНИЦА ЕДИЦИЈЕ

др Мирјана Докмановић

зборници

ДРУШТВЕНЕ И ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ У СРБИЈИ

УРЕДНИЦИ

Академик Љубомир Максимовић
др Горан Башић

СРПСКА АКАДЕМИЈА
НАУКА И УМЕТНОСТИ

ИНСТИТУТ
ДРУШТВЕНИХ НАУКА
Институт од националног значаја
за Републику Србију

МИРЈАНА РАШЕВИЋ

Институт друштвених наука, Београд

gasevicm@gmail.com

Друштвене и хуманистичке науке у сутрашњем научном систему Србије*

Апстракт

Научна заједница у друштвеним и хуманистичким наукама у многим државама се суочава са мањим вредновањем у односу на природне науке. Научна заједница у овим областима у Србији је додатно оптерећена низом проблема. Већи број њих се може повезати са ширим социополитичким контекстом који је већ дуже време реалност у Србији. Наука, а посебно друштвене и хуманистичке дисциплине се не форсирају, не вреднују у социјалном смислу и финансијски одговарајуће не подржавају. Уз то, не мали број истраживача не жели да прихвати савремене токове у науци. Обради теме рада приступљено је на два начина: анализирани су најновије релевантне публикације и спроведено је истраживање на бази примене метода предвиђања. Предност је дата квалитативном истраживачком приступу овог метода. У организованом разговору под називом „Поглед у будућност“ су учествовали истраживачи средње професионалне доби са научним/еквивалентним звањем у високом образовању из различитих друштвених и хуманистичких наука, који су запослени у више института или факултета. Предвиђање се односило на период до 2030. године. На овај начин је добијен увид у актуелне изазове са којима се суочавају друштвене и хуманистичке науке у Србији, активности које треба усмерити ка њиховом решавању у следећој деценији, али и алтернативне животне приче једног замишљеног истраживача, засноване на два супротна сценарија развоја земље, ових наука и науке у Србији у наредном периоду. Изабрани приступ има за циљ да креаторима политика недвосмислено укаже на контекстуални аспект стања и перспектива сутрашњег научног система Србије и друштвених и хуманистичких наука у оквиру њега и мотивише их да стратешки делују. У раду доминирају опажања, очекивања и страхови истраживача из друштвених и хуманистичких наука.

Кључне речи: друштвене и хуманистичке науке, квалитативно истраживање, метод предвиђања, креатори политика, Србија

Научна заједница у друштвеним и хуманистичким наукама у многим државама се суочава са мањим вредновањем научних дисциплина у односу на природне науке. То је парадоксално из више разлога почев од тога да се науке не могу

* Рад је написан у оквиру Програма истраживања Института друштвених наука за 2020. годину који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

оштро разграничити, „оне чине један континуум творећи тако целину нашег знања” (Лазовић, 2016: 260) до потребе „разумевања све сложенијег света и компликованијег индивидуалног живљења” (Симеуновић, 2016: 244). Нека од савремених питања која траже дубљи увид су финансијске кризе, турбуленције у политичкој сфери, озбиљне климатске промене, еколошки проблеми, недостатак воде, дефицит енергије, тероризам, демографски поремећаји, миграције, очување националног идентитета и националног интереса, заштита културне баштине. Важно је проучавати карактеристике, детерминирајуће факторе, последице и очекиване промене у догледној будућности сваког од њих, укључујући и мрежу узрочно-последичних односа. Но, потреба за знањима из друштвених и хуманистичких наука није посебно видљива у академском, политичком, и уопште јавном мњењу. Посебно нису препознате могућности примене резултата истраживања спроведених у друштвеним и хуманистичким наукама. Мада у контексту примене, резултати из друштвених наука треба да буду надградња природних наука и да одговоре на питање да ли је оно што су омогућиле природне науке „добро и морално оправдано” (Бабић, 2013: 13). Последице истакнутих изазова јесу те да је несигурна садашњост и потенцијално несигурна будућност друштвених и хуманистичких наука.

Стање у друштвеним и хуманистичким наукама

Научна заједници у друштвеним и хуманистичким наукама у Србији је додатно оптерећена низом проблема. Она је у великој мери затворена и самореферентна. Релативно мали број истраживача има искуства са образовањем и стручним усавршавањем изван земље. Недовољно је развијена сарадња са истраживачима у земљи, региону и у иностранству, као и међу институтима, факултетима и струковним удружењима. Ниво професионалне мобилности истраживача је изузетно низак. Готово три четвртине анкетираних истраживача још увек ради у установи у којој су се први пут запослили. Недовољно су развијени капацитети истраживача у областима методологије научног истраживања, статистичке обраде података, писања предлога пројеката и руковођења пројектима. Нема систематски развијене сарадње између истраживача и креатора јавних политика. Набројани проблеми су идентификовани у истраживању које је обухватило најмање трећину истраживача у об-

ласти друштвених наука и у знатно мањем броју истраживаче из хуманистичких дисциплина (Cvetičanin и Petrović, 2013). У овом истраживању учествовао је 81 истраживач старости до 30 година. Анализа одговора овог подскупа показује да младе карактерише низак ниво научне активности, по свим критеријумима који су коришћени. То су: ниво публикација, учешће на научним конференцијама, учешће у научним пројектима и студијски боравци у иностранству (Valić Nedeljković и Kmezić, 2013: 124).

Слична оцена стања у друштвеним и хуманистичким наукама утврђена је најновијом анализом научне изврности и друштвене релевантности која је базирана на прихваћеним индикаторима на глобалном нивоу и налазима двадесетак циљаних интервјуа и две фокус групе (Ејдус, 2018). У студији је показано да су научни резултати у овим областима углавном невидљиви у међународној истраживачкој заједници, усмерени на квантитет уместо на квалитет, не доприносе да јавне политике буду засноване на подацима, непознати су већем делу друштва и нису адекватно повезани са високом образовањем.

Већи број утврђених проблема се може повезати са ширим социополитичким контекстом који је већ дуже време реалност у Србији. Наука, а посебно друштвене и хуманистичке дисциплине се не форсирају, не вреднују у социјалном смислу и финансијски одговарајуће не подржавају. Уз то, не мали број истраживача не жели да прихвати савремене токове у науци који се тичу продукције, евалуације и промовисања резултата, отворености за нове теме, сарадње са широком мрежом различитих актера и преузимања активне улоге у проналажењу додатних међународних фондова за остваривање пројектних идеја.

Поглед у будућност

Разговор о друштвеним и хуманистичким наукама у сутрашњем научном систему Србије организован је 4. децембра 2019. године у Институту друштвених наука под називом „Поглед у будућност”. Трајао је око 180 минута. У дискусији је учествовало циљано позваних 15 истраживачица и истраживача средње професионалне доби са научним/еквивалентним звањем у високом образовању, а који базично припадају различитим друштвеним и хуманистичким наукама и запослени су на више института или факултета у Београду. На радионици

су демографи, економисти, социолози, политиколози, антрополог, психолог, филозоф, правник, историчар, лингвиста и истраживач из области друштвене географије заједно разматрали одговоре на унапред позната питања, то јест на четири задатака. Доминирали су представници друштвених наука и истраживачи. То нам није била намера, но позиву се нису одавале представнице неколико института у саставу Српске академије наука и уметности.

Разговор о друштвеним и хуманистичким наукама у сутрашњем научном систему Србије базирао се на примени метода предвиђања. Предност је дата квалитативном истраживачком приступу наведеног метода у оквиру кога се предвиђање заснива на креативности учесника, као што су вртлог идеја, мапирање главних покретача/фактора промене и изградња сценарија на макро нивоу и микро нивоу. То је учињено из низа суштинских разлога. Наиме, метод подразумева фокусирано заједничко проналажење путева који воде ка будућности на основу перцепције тренутних изазова, савремених трендова и могућих драматичних догађаја. Добијени резултати указују креаторима политика на контекстуални аспект стања и перспектива феномена који се разматра. Истовремено им нуде инструменте за пожељно обликовање будућности и мотивишу их да делују у том смеру. Овај истраживачки поступак има и потенцијал да подиже свест везану за феномен који се посматра у широј јавности (Gavigan и Scapolo, 2001; Georghiou, 2008; Giaoutzi и Sapio, 2012).

У радионици „Поглед у будућност“ дебатовано је о друштвеним и хуманистичким наукама у сутрашњем научном систему Србије путем следећих задатка који су се надовезивали један на други чинећи целину:

1. Вртлог идеја: Покретачи/фактори развоја Србије, научног система Србије и друштвених и хуманистичких наука у оквиру њега до 2030. године;
2. Идентификација и груписање кључних покретача/фактора развоја Србије, научног система Србије и друштвених и хуманистичких наука у оквиру њега до 2030. године;
3. Израда оптимистичког и песимистичког сценарија развоја Србије и промене стања научног система у Србији и друштвених и хуманистичких наука у оквиру њега до 2030. на основу груписаних кључних покретача радом у две паралелне групе;
4. „Провлачење“ једног, замишљеног истраживача из друштвених и хуманистичких наука кроз израђен опти-

мистички односно песимистички сценарио развоја Србије и промене стања научног система до 2030. радом у две паралелне групе.

Метод предвиђања је примењен у радионици имајући у виду његову разраду у оквиру пројекта „Управљање миграцијама и последице миграција у Југоисточној Европи – транс-националне активности ка стратегијама заснованим на подацима“ (Toth, 2013) и стечена искуства на његовој апликацији (Rašević, Nikitović и Lukić-Bošnjak, 2014).

Предвиђање се односило на период до 2030. године, то јест на следећу деценију. То је условљено темом рада, суочавањем истраживачке заједнице у Србији са актуелном реформом научног система, затим брзим и дубоким променама које се тичу напретка технологије, низом друштвених изазова на глобалном нивоу од политичке неизвесности до популационих дисбаланса, као и примерима других који су се бавили сличним истраживањима. У том смислу наводимо последњу релевантну студију *Будућност истраживања – покретачи и сценарији за наредну деценију /Research future: Drivers and scenarios for the next decade* (Elsevier и Ipsos MORI, Amsterdam, 2019).

„Вртлог идеја“, како је био насловљен у програму први део радионице „Поглед у будућност“, оправдао је свој назив јер су истраживачи навели и образложили двадесетак покретача/фактора развоја Србије, научног система Србије и у оквиру њега друштвених и хуманистичких наука до 2030. године. Посебно истичемо да су учесници радионице у овом смислу истакли факторе различите природе, од цивилизацијских, преко фактора који се тичу функционисања државе и реформи института и факултета у Србији, до оних који се везани за појединце који се баве истраживачким радом у друштвеним и хуманистичким наукама.

После отворене дискусије која је уследила и уз активно учешће свих присутних, идентификовани су и груписани у три целине кључни покретачи/фактори који могу да утичу на развој Србије, научног система Србије и друштвених и хуманистичких наука у оквиру њега у следећој деценији. То су:

1. Консензус кључних актера о изласку државе, друштва и науке са периферије и о начинима да се то постигне;
2. Хумани капитал као ресурс;
3. Систем вредности на макро и на микро нивоу.

У образложењу давања посебног значаја „бегу са периферије“, истакнуто је да живимо у „недефинисаној држави“ што за последицу има непостојање системске перспективе,

али и владавину криминала, тешку корупцију на свим нивоима, распрострањен политички утицај, слабе институције, лош образовни систем и слично. У таквим условима наука нема садашњост и нема будућност. Излазак науке са периферије претпоставља, према мишљењу учесника у расправи, доношење релевантних стратешких докумената у широкој консултацији са научном заједницом, јаку међународну сарадњу, аргументовано објашњавање друштвених феномена заснованих на подацима, повезаност науке и високог образовања као и повезаност науке са јавним политикама и привредом, систематску институционалну подршку истраживањима, форсирање тимског рада и квалитета рада у односу на квантитет, инсистирање на перманентној јавно доступној евалуацији рада истраживача и институција.

На радионици је подвучено да људски капитал на нивоу заједнице и институција треба посматрати као битан ресурс, што подразумева не само разматрање броја људи, већ и њихов образовни профил (знање и вештине које поседују), мотивацију за одговоран рад, способност за тимски рад, отвореност за нове послове (отвореност за нове истраживачке теме у науци), али и здравствени статус, задовољство начином живота и слично. Посебно је указано на значај побољшања квалитета образовања које мора да се брже прилагођава захтевима времена. У дискусији је подвучено да кроз процес образовања на свим нивоима треба да се развија критичка свест појединца и усвајање вештина везаних за селекцију информација. То је важно уопште, а посебно је предуслов бављења истраживачким радом. Истакнута је важност повезивања државе са дијаспором у функцији развоја хуманог капитала Србије, укључујући и јачање професионалних капацитета истраживача у друштвеним и хуманистичким наукама.

Систем вредности на макро и на микро нивоу идентификован је као један од кључних фактора за развој државе и науке у Србији у следећих десет година. Систем вредности може директно да утиче на позитивне промене и да делује индиректно, преко остала два издвојена покретача развоја. Систем вредности је помало неухватљива категорија, односи се на нематеријалне вредности као што су култура, морал, етика, али које обликују заједницу у целини (Rašević, Nikitović и Lukić-Bošnjak, 2014: 611). Из перспективе развоја науке дискутована је потреба промене односа политике према вредновању науке с једне стране, и потреба промене парадигме размишљања у науци у новим условима као што су на пример отворена нау-

ка, нове технологије или *big data*, с друге стране. Посебно је истакнут значај развоја личне одговорности истраживача за враћање достојанства науци.

Издвојени кључни фактори су омогућили да се развије матрица (табела 1) као основа за израду оптимистичког и песимистичког сценарија развоја Србије и науке у Србији до 2030. године у две паралелне групе у које су били подељени учесници радионице. Наиме, ове матрица је представљала водич за размишљање учесницима у радионици приликом израде националних сценарија (оптимистичког и песимистичког).

Табела 1. Основа за израду националних сценарија до 2030. године

Покретачи/фактори	Оптимистички сценарио	Песимистички сценарио
Консензус кључних актера о изласку државе, друштва и науке са периферије и о начинима да се то постигне	Излазак државе, друштва и науке са периферије	Остајање државе, друштва и науке на периферији
Хумани капитал као ресурс	Мобилност високо образованих лица	Емиграција високо образованих лица
Систем вредности	Успостављен систем вредности	Урушен систем вредности

Према оптимистичком макро сценарију Србија је интегрисана у европски социополитички и научни простор. Друштво генерално високо вреднује знање. Постоји хијерархија знања унутар друштва. Врло значајан аспект јесте одвојеност политике од науке. Институте и факултете успевају да привуку најбоље, јер су потпуно отворени за повратак успешних научника у Србију и запошљавање странаца. Извршена је реформа образовања на свим нивоима, укључујући и постдипломске студије. Постоји пуна институционална подршка истраживањима, пре свега у смислу да су препознати савремени токови у науци, начини сарадње и начини остваривања научних резултата тимова. Она подразумева и успостављање механизма за препознавање и решавање акутних проблема. Сарадња са институцијама друштва постаје стандард. Интердисциплинарна сарадња се подразумева. Негује се веза са научном дијаспором. Стимулише се циркулација између универзитетских центара и између института и факултета у оквиру земље и шире. Усвојени су јасни критеријуми за вредновање истраживача као и научних и образовних институција. Развијена је лична одго-

ворност истраживача како према науци, тако и према друштву у целини. Важан мотив истраживача за рад су част, углед и корисност друштву.

Насупрот оптимистичком сценарију развоја Србије, овако изгледа песимистички макро сценарио. Држава се даље разграђује. Нема развоја институција које би помогле излазак државе, друштва и науке са периферије. Шта више, присутна је стална маргинализација оних појединаца и група које би требало да буду извор прогресивних идеја. Такво стање снажно подржава екстерни фактор зато што је неопходно да у глобалном систему постоји периферија. Доносиоци одлука подстичу разне квазинауке наспрам науке. Постоји спрега политичке и економске моћи. Систем образовања је непрекидно у процесу реформе који се води без јасног циља. Емиграција младих и образованих лица из земље се наставља.

Последњи задатак у радионици односио се на дефинисање профила једног замишљеног истраживача из друштвених и хуманистичких наука који је затим „провучен“ кроз израђен оптимистички и песимистички сценарио развоја Србије и промене стања научног система до 2030. године. Изабрани замишљени истраживач је тридесетдвогодишња Јелена, рођена је у Краљеву у наставничкој породици, докторирала је социологију на Универзитету у Београду, удата је и има једно дете. Ради визуализације индивидуалних сценарија, они су у скраћеном облику приказани у табели 2.

Животна прича Јелене у контексту оптимистичког националног сценарија је следећа. После докторирања, преко свог ментора, отишла је на постдокторске студије у трајању од две године у Амстердам. По завршетку студија се враћа у Београд, запошљава се на факултету где води занимљиве курсеве. Уредница је домаћег часописа и члан је уредништва међународног научног часописа. Руководи једном истраживачком мрежом у оквиру Европске асоцијације социолога и програмом који јој омогућава да запошљава докторанде и постдокторанде на пројектима у земљи. Она и муж су купили стан узевши кредит. Родила је и друго дете. Тада су она и муж поделили на једнаке делове родитељско одсуство, као што равноправно деле обавезе у домаћинству. Јелена је отворена за различите опције рада у Србији као што су индустрија, јавни сектор и канцеларије међународних организација у земљи.

Табела 2. Животна прича замишљеног истраживача у контексту два израђена национална сценарија до 2030. године

Профил замишљеног истраживача (Јелена, 32 године, из Краљева, др социологије, удата и мајка једног детета)	
Оптимистички сценарио	Песимистички сценарио
Професор на факултету Универзитета у Београду	Научни сарадник института у Београду
Уклопљена у међународни научни простор	Стагнира као истраживач
Живи складно са мужем и двоје деце у свом стану	Живи сама са дететом као подстанар
Отворена за друге опције рада у Србији	2030. године је неговатељица у дому за старе у Немачкој

Животна прича Јелене у контексту песимистичког националног сценарија је следећа. По докторирању се запошљава у једном институту у Београду на одређено време. Жели да конкурише на националним или међународним пројектним позивима, али не успева да окупи конкурентни тим, јер су сви који имају потенцијал за научни рад емигрирали или су у процесу одласка из земље. Избор у више звање јој је неизван, јер је изненада поштрен Правилник о вредновању резултата рада. Због запослења на одређено време није успела да добије стамбени кредит и живи са породицом као подстанар. То је разлог, заједно са ниским примањима у науци и бројним обавезама у домаћинству, што није родила друго дете. После неколико година муж се сели из земље и убрзо је и формално напушта. Суочена са низом тешкоћа, Јелена прихвата да ради као неговатељица у дому за старе у Немачкој.

Процес израде сценарија у обе групе је текао уз активно учешће свих присутних. Чини се да је било подједнако инспиративно за учеснике у радионици да израде и позитивне и негативне сценарије на националном и индивидуалном нивоу. Мада су у разговору бројчано доминирали истраживачи, замишљена је женска личност за грађење алтернативних животних прича заснованих на два супротна сценарија развоја земље. Тај избор је верујемо условљен потребом да се проговори о статусу жене у српском друштву, у партнерским односима и у породици.

Неочекивано оштро су дискусанти критиковали научну заједницу којој припадају и изнели очекивања која се ње тичу у непосредној будућности. Такође, нису наставили са по-

делама истраживача на „нас“ и „њих“, то јест на истраживаче у друштвеним, хуманистичким и природним наукама, као и на истраживачку и академску заједницу. Напротив, посматрали су научни простор у великој мери као недељиву целину у Србији. То је предуслов ублажавања сукоба у научној заједници и основ за мултидисциплинарна истраживања.

Но, јасан недостатак начина примењеног метода предвиђања у овом случају је што се добијени резултати базирају на опажањима, очекивањима и страховима истраживача из друштвених и хуманистичких наука. У разговору нису учествовали доносиоци политичких одлука.

Импликације за јавне политике

Резултати спроведеног истраживања се наслањају на оцене о стању и дате препоруке за унапређење друштвених и хуманистичких наука у Србији, објављене у радовима по позиви у два релевантна зборника и најновијој студији на ову тему (Stošić, Radovanović и Đukić, 2013; Костић, 2016; Ејдус, 2018). Но, специфичност овог истраживања је у томе што су учесници заједнички, након дискусије, изабрали главне факторе који могу да утичу на свеукупни развој Србије у непосредној будућности, укључујући и друштвене и хуманистичке науке. У том смислу они су препознали три групе покретача развоја: договор кључних актера о изласку државе, друштва и науке са периферије и о начинима да се то постигне, посматрање хуманог капитала као ресурса и промену система вредности на нивоу друштва и појединца.

Препознати покретачи развоја Србије се јасно разликују од оних који су назначени као главни фактори за које се очекује да ће обликовати будућност света и науке у наредној деценији (Elsevier и Ipsos MORI, 2019). Наиме, у великом истраживању које је узело у обзир мишљење преко 2 хиљаде актера, 19 очекиваних покретача развоја је груписано у 6 група везаних за фондове, отворену науку, начин рада истраживача, технолошку револуцију, истраживачки информациони систем и образовање. Последично сценарији носе следеће називе: „Храбри отворени свет“, „Технолошки Титани“ и „Успон Источа“. Ова разлика је, чини се, резултат стања у Србији и науке у Србији и оправдава залагање учесника спроведеног истраживања за потребе овог рада за излазак, са периферије, државе Србије и последично, њене науке.

Утврђени главни фактори развоја Србије и развијени национални и индивидуални сценарији до 2030. године недвосмислено указују креаторима научне политике на контекстуални аспект стања и перспектива сутрашњег научног система Србије. То посебно истичемо, јер је још увек актуелна *Стратегија научног и технолошког развоја Србије од 2016. до 2020. године – Истраживања за иновације* (2016) дефинисана без пуног уважавања везе између стања у држави и друштву са једне стране, и стања у науци с друге стране. Стратегија је савремен и истовремено тешко примењив документ у Србији у периоду на који се односи.

Поред истакнутог указивања, супротстављени сценарији развоја Србије у наредној деценији и алтернативне животне приче засноване на њима се могу превести у већи број директних порука креаторима научне политике и других јавних политика. Једна од важних порука се односи на миграције високообразованих лица. Тако је у оптимистичком сценарију/лепој животној причи подвучен значај подстицања мобилности у најширем смислу за развој истраживача, науке и земље. Супротно, емиграција најобразованијих грађана је саставни део песимистичког сценарија развоја Србије у наредној деценији и завршетак тужне животне приче једног замишљеног истраживача засноване на њему. Скренута је пажња на узроке и последице одласка из земље високообразованих грађана. Они одлазе због лоших услова различите природе чије ублажавање управо тражи ангажовање најобразованијих грађана на пољу права, економије, културе, образовања и низа других области у циљу развоја земље.

Животне приче провокативно илуструју разлику између два пажљиво конструисана супротстављена сценарија развоја Србије у наредној деценији и промене стања научног система у Србији и друштвених и хуманистичких наука у оквиру њега. Оне би требало да посебно мотивишу креаторе научне политике и других јавних политика да одмах стратешки делују у позитивном смеру. Но, обе животне приче истовремено могу да подстакну истраживачку и академску заједницу, посебно у друштвеним и хуманистичким дисциплинама, да помогне у достизању пожељних циљева који се тичу развоја државе и стварања погодног окружења за науку у Србији, укључујући и друштвене и хуманистичке науке.

ЛИТЕРАТУРА

- Babić, Jovan. (2013). Uvod: Uloga i značaj nauke i znanja sa posebnim osvrtom na društvene nauke, u: Stošić, Ivan, Radovanović, Bojana i Đukić, Mihajlo (urednici), *Istraživanja u oblasti društvenih nauka u Srbiji: pregled stanja, karakteristični problemi i preporuke*. Beograd: Institut ekonomskih nauka, 11–15.
- Valić Nedeljković, Dubravka i Kmezić, Marko. (2013). Položaj mladih istraživača u Srbiji, u: Stošić, Ivan, Radovanović, Bojana i Mihajlo, Đukić (ur.), *Društvene nauke u Srbiji: pregled stanja, karakterističnih problema i preporuke*. Beograd: Institut ekonomskih nauka, 121–134.
- Влада Републике Србије. (2016). Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије од 2016. до 2020. године – Истраживања за иновације. *Службени гласник РС*, бр. 10/2021, http://aler.rs/files/STRATEGIJA_naucnog_i_tehnoskog_razvoja_Republike_Srbije_za_period_od_2016_do_2020_godine_Istrazivanja_za_inovacije_Sl_gl_RS_br_25_2016.pdf, преузето 17. 7. 2017.
- Gavigan, James P., Scapolo, Fabiana. (2001). *Foresight and the Long-Term View for Regional Development*. Seville: Institute for Prospective Technological Studies.
- Georghiou, Luke, Harper, Cassingena Jennifer, Keenan, Michael, Miles, Ian and Popper, Rafael (eds.). (2008). *The Handbook of Technology Foresight: Concepts and Practice*. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Giaoutzi, Maria, Sapio, Bartolomeo (eds.). (2012). *Recent Developments in Foresight Methodologies*. Dordrecht, Heidelberg, New York and London: Springer.
- Ejdus, Filip. (2018). *Mapping and Analysis of the Social Sciences Research System in Serbia*. Beograd: PERFORM.
- Elsevier and Ipsos MORI. (2019). *Research future: Drivers and scenarios for the next decade*. Amsterdam: Elsevier and Ipsos MORI.
- Костић, Александар (ур.). (2016). *Наука: стање, стратегија, перспективе*. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Лазовић, Живан. (2016). Излагање на симпозијуму „Друштвено-хуманистичке науке: стање и питање вредновања”, у: Костић, Александар (ур.), *Наука: стање, стратегија, перспективе*. Београд: Српска академија наука и уметности, 253–260.
- Rašević, Mirjana, Nikitović, Vladimir i Lukić-Bošnjak, Dragana. (2014). How to motivate policy makers to face demographic challenges? *Зборник Матиче српске за друштвене науке*, 148 (3): 607–617.
- Симеуновић, Драган. (2016). Излагање на симпозијуму „Друштвено-хуманистичке науке: стање и питање вредновања”, у: Костић, Александар (ур.), *Наука: стање, стратегија, перспективе*. Београд: Српска академија наука и уметности, 239–245.
- Stošić, Ivan, Radovanović, Bojana i Mihajlo, Đukić (ur.). (2013). *Društvene nauke u Srbiji: pregled stanja, karakterističnih problema i preporuke*. Beograd: Institut ekonomskih nauka.
- Toth, Erzsebet Fanni. (2013). *Developing Foresight Scenarios for SEEMIG. Methodological guideline*. Bratislava: Infostat.

Cvetičanin, Predrag i Petrović, Mina. (2013). Kapaciteti, prakse i problemi naučno-istraživačke zajednice u Srbiji, u: Stošić, Ivan, Radovanović, Bojana i Đukić, Mihajlo (ur.), *Istraživanja u oblasti društvenih nauka u Srbiji: pregled stanja, karakteristični problemi i preporuke*. Beograd: Institut ekonomskih nauka, 16–82.

Mirjana Rašević

SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES IN SERBIA'S SCIENTIFIC SYSTEM OF TOMORROW

Abstract

In many countries, social and humanistic scientific communities are facing underappreciation compared to those of the natural sciences. Serbia's scientific community in these scientific fields is additionally burdened by a series of problems. Most of them can be associated with the broader socio-political context that has existed in Serbia for quite a while. Science in general, and in particular its social and humanistic disciplines, are not mainstreamed, valued in the social sense or adequately financially supported. In addition, a considerable number of researchers are unwilling to accept contemporary trends in science. The topic of the paper was approached from two perspectives: through an analysis of the latest relevant publications and through a study based on the implementation of the foresight method. Precedence was given to the qualitative research-based approach of this method. The participants of the organised discussion, titled "A View to the Future",

were mid-career researchers with scientific/equivalent title in higher education in various social and humanistic sciences, employed with several institutes or faculties. The forecasting covered the period until 2030. This approach provided insight in the current challenges faced by social sciences and humanities in Serbia, the activities to be undertaken to address those challenges in the next decade, as well as in alternative stories about the life of a fictional researcher, based on two opposite scenarios of development of the country, these scientific fields and science in general in Serbia in the future. The selected approach aims to enable the policymakers to get a straightforward understanding of the contextual aspect of the status and prospects of Serbia's future scientific system and, within it, the social sciences and humanities, and to motivate them to take strategic actions. The downside of the above concept is the fact that it is dominated by perceptions, expectations and fears of the researchers in the fields of social sciences and humanities.

Keywords: social sciences and humanities, qualitative research, foresight method, policymakers, Serbia

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

303.01(497.11)(082)

ДРУШТВЕНЕ и хуманистичке науке у Србији / уредници
Љубомир Максимовић, Горан Башић. - Београд : САНУ,
Институт друштвених наука, 2022 (Београд : РИЦ графичког
инжењерства Технолошко-металуршког факултета). - 251 стр.
; 22 см. - (Едиција Зборници / [Институт друштвених наука,
Београд])

Тираж 300. - Реч Владимира С. Костића, председника Српске
академије наука и уметности: стр. 6-7. - Стр. 9-15: Изазови
друштвених и хуманистичких наука / Љубомир Максимовић.
- Напомене и библиографске референце уз радове. -
Библиографија уз сваки рад. - Abstracts.

ISBN 978-86-7093-251-7 (ИДН)

1. Максимовић, Љубомир, 1938- [уредник] [аутор додатног
текста] 2. Башић, Горан, 1961- [уредник]

а) Друштвене науке -- Србија -- Зборници б) Хуманистичке
науке -- Србија -- Зборници

COBISS.SR-ID 67627273